Βιβλιοκρισία του βιβλίου «Σοκ και δέος. Ο Θεός στην μετά-Χριστόν εποχή» του Αρσενίου Μέσκου, από τον Σωτήρη Γουνελά

Categories : ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΕΣ

Date : 10 Ιανουαρίου, 2011

Αρσενίου Μέσκου, «Σοκ και δέος. Ο Θεός στην μετά-Χριστόν εποχή», Αρμός 2009, σ. 332.

«*Ανευ αισθήσεως νοεράς, των θείων εν*
αισθήσει την ηδονήν αδύνατον γεύσασθαι...
ο γαρ μη ορών και ακούων και αισθανόμε-
νος πνευματικώς, νεκρός εστι» (Γρηγορίου Σιναΐτου, κεφ. 97, Φιλοκαλία δ' τόμ.).

Ο συγγραφέας του ηχηρού *Σοκ και δέος* Μάρκος Μέσκος μπορεί να διεκδικήσει για τον εαυτό του τα εύσημα του υβριστή, αν όχι του παραληρούντος λιβελογράφου εναντίον των κυρίων προσώπων της χριστιανικής ιστορίας και παράδοσης, δηλαδή του Χριστού, του Παύλου και των Πατέρων. Δεν πρόκειται μόνο για το τι λέει αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο συγγράφει το βιβλίο του. Συνδυάζοντας μία μίζερη και ρασιοναλιστική προσέγγιση με υπόγειες ανασυνθέσεις αρχαιότερων καταβολών γνωστικισμού, αρχαιοελληνισμού ή άλλων αιρετικών καταστάσεων που παρουσιάστηκαν στην πορεία της ιστορίας, στρέφεται κατά παντός υπερασπιστή της χριστιανικής Αλήθειας κατηγορώντας τον μάλιστα για εξαπάτηση των μαζών, για συστηματική απόκρυψη της Αλήθειας και για επίσης συστηματική και μόνιμη προώθηση ψευδούς ιδεολογίας ή θεωρίας ή πίστης.

Χρειάζεται να πούμε ωστόσο, ότι εδώ και μερικά χρόνια το σκουλήκι της αμφισβήτησης έχει αρχίσει να υποσκάπτει θεμέλια και θέσεις που παλαιότερα θεωρούνταν ακλόνητα και αδιαμφισβήτητα. Οι αμφισβητήσεις αυτές ακολουθούν τάσεις και ρεύματα παρουσιασμένα κατά καιρούς στην Ευρώπη στα πλαίσια της υπερκριτικής που ανέλυσε φύλλο και φτερό την Αγία Γραφή -τί λογής «ανάγνωση» είναι αυτή που διαβάζει τη Βίβλο σαν ένα οποιοδήποτε βιβλίο;- πάντα ρασιοναλιστικά, πάντα θετικιστικά, πάντα χωρίς καμιά επίγνωση του μυστηρίου της ζωής, χωρίς ίχνος αναρώτησης για το είδος της συνέχειας της πνευματικής ιστορίας, για την πραγματικότητα πριν το Σχίσμα, για τη χιλιόχρονη παράδοση του Βυζαντίου - Ρωμανίας, για τις πνευματικές κορυφώσεις που έλαβαν χώρα κατά καιρούς σε μία δυσχιλιετή χρονική περίοδο, για τα έργα και τον πολιτισμό που παρήγαγαν οι άνθρωποι που βίωσαν αυτή την χριστιανική εμπειρία. Όπως καταγγέλλεται από τους

φωστήρες της Νεωτερικότητας (Μάρξ-Νίτσε-Φρόυντ) η θρησκεία -διάβαζε κάθε μορφή πνευματικής εμπειρίας μη ανθρωποκεντρική- ως νεύρωση, ψύχωση ή απάτη, θα πρέπει κάποτε να τους επιστραφεί η διατύπωση: η νεύρωση ή η ψύχωση ή η απάτη αφορά τους ίδιους ως προς αυτή τη διάσταση: την πνευματική - εκκλησιαστική - μεταφυσική. Αυτό είναι το μεγάλο πρόβλημα που δεν τολμούν να θέσουν σήμερα πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Και εδώ γυρνώ στον Μέσκο. Με εξαιρετικά απλουστευτικό τρόπο αναμασάει όλες τις κατηγορίες, τις κρίσεις και επικρίσεις που κατά καιρούς διατυπώθηκαν ενάντια στον χριστιανισμό, την Εκκλησία, τη θεολογία, την Πίστη, την μεταφυσική Αλήθεια. Τί μας χρειάζεται η καταγγελία του όταν υπάρχουν αυτοί που προανέφερα και πλήθος άλλων που συχνά είναι σοβαρότεροι στην κριτική τους; Όμως, φαίνεται ενδόμυχα να σκέφτηκε πως αξίζει τον κόπο να μεταφέρει όλα αυτά μέσα στον ορθόδοξο κόσμο. Ιδού στάδιον δόξης λαμπρόν: Περιμένουν με ορθάνοιχτα αυτιά τόσοι και τόσοι χριστιανοί ορθόδοξοι, αμφισβητίες και αυτοί, μη βιώσαντες πραγματικά την Πίστη και την συνακόλουθη θεολογία και εκκλησιαστικότητα. Μα γι' αυτό ακριβώς τον λόγο πέφτουν θύματα. Να τι μας λέει το Ευαγγέλιο... : «Όταν δε το ακάθαρτον πνεύμα εξέλθη από του ανθρώπου, διέρχεται δι' ανύδρων τόπων ζητούν ανάπαυσιν, και ουχ ευρίσκει. Τότε λέγει: εις τον οίκον μου επιστρέψω όθεν ήλθον. και ελθόν ευρίσκει σχολάζοντα σεσαρωμένον και κεκοσμημένον. Τότε πορεύεται και παραλαμβάνει μεθ' εαυτού επτά έτερα πνεύματα πονηρότερα εαυτού, και εισελθόντα κατοικεί εκεί, και γίνεται τα έσχατα του ανθρώπου εκείνου χείρονα των πρώτων» (*Ματθ. 12, 43-45*). Όταν ο Λόγος δεν έχει φυτευτεί καλά μέσα στην καρδιά ως υπαρξιακό κέντρο και δεν μεριμνά ο άνθρωπος για την ανακαίνισή του και δεν ενεργείται το μυστήριο της ένωσης, η κατάσταση του ανθρώπου αυτού, ακόμη κι αν έχει βαπτιστεί και έχει κάποια σχέση με την Εκκλησία, μπορεί να γυρίσει ανάποδα και να εξελιχτεί σε αρνητή των αληθειών στις οποίες μετείχε αρχικά.

Αλλά ας δούμε κάποια συγκεκριμένα σημεία του βιβλίου.

*

Υπερηφανεύεται ο Μ. ότι πρωτοδιατύπωσε «την άποψη ότι η Πτώση δεν υπήρξε ποτέ» και εξηγεί: «Τί σημαίνει ότι δεν υπήρξε Πτώση; Ότι δεν συνέβη καμιά αλλαγή στον τρόπο λειτουργίας του σύμπαντος, η οποία να συνδέεται -και ακόμη περισσότερο να εξαρτάται- από κάποιο γεγονός της ιστορίας του homo sapiens. Ο θάνατος, οι καταστροφικές διεργασίες, αλλά και ο τρόπος που λειτουργεί σήμερα η ζωή, δεν εμφανίστηκαν στον πλανήτη Γη με την είσοδο στον κόσμο της αμαρτίας, μετά από κάποια παράβαση κάποιου ανθρώπου, αλλά είναι εγγεγραμμένα στις αφετηριακές προδιαγραφές του σύμπαντος. Αυτό συνεπάγεται ότι το σύνολο των θεολογικών διδασκαλιών που στηρίζονται στην Πτώση δεν έχουν καμιά σχέση με την πραγματικότητα΄ είναι -και αυτό είναι το χειρότερο από όλα- αποκυήματα της

φαντασίας των χριστιανών θεολόγων, πρώτα του απόστολου Παύλου και στη συνέχεια όλων των άλλων, μέχρι τις μέρες μας» (σ. 165-166).

Το πρόβλημα του Μέσκου είναι αποκλειστικά επιστημονικό, ρασιοναλιστικό και θετικιστικό. Αφού παρατηρώντας το σύμπαν η επιστήμη δεν βρίσκει με τις μεθόδους της και με τις ερμηνείες της πουθενά να... γράφει Πτώση, για να το πω έτσι, ή ότι στην αρχή της δημιουργίας έχουμε άλλη εντελώς κατάσταση του ανθρώπου από αυτήν που έχουμε μεταπτωτικά, άρα Πτώση δεν υπάρχει. Μα η επιστήμη δεν βλέπει και δεν διαβάζει πουθενά ούτε για Δημιουργία εκ Θεού, δεν βλέπει και δεν διαβάζει πουθενά όλα εκείνα που δεν συλλαμβάνονται παρά με πνευματικές αισθήσεις, όπως άλλωστε το ίδιο συμβαίνει με την ίδια την σύλληψη του Χριστού εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου. Επομένως η επιστήμη δεν μας επιβεβαιώνει τίποτα από όλα αυτά. Αρα κατά την κρίση του Μ. ούτε αυτά υπάρχουν!

Όμως. Μιλώντας για τη διαφορά της αρχαιοελληνικής επιστήμης και της σύγχρονης, ο γνωστός προτεστάντης θεολόγος Ρούντολφ Μπούλτμαν γράφει:

«Η επιστήμη έρχεται σε σύγκρουση με την ιδέα της δημιουργίας μόνον όταν φαντάζεται ότι μπορεί να λύσει τα αινίγματα του κόσμου και της ανθρώπινης ύπαρξης μέσω των συμπερασμάτων της [...]. Η ελληνική επιστήμη δεν έκανε ποτέ αυτό το σφάλμα. Διατήρησε το πρωταρχικό μοτίβο της πίστης στη δημιουργία. Αλλά διατήρησε... και το δεύτερο μοτίβο, την ιδέα πως η πηγή του κόσμου, η **αρχή**, την οποία προσπαθούσε να κατανοήσει, δεν ήταν κάτι το παρελθόν αλλά μάλλον κάτι παρόν- το οποίο ακόμη και τώρα καθορίζει την ανθρώπινη ύπαρξη [...] δηλαδή ότι η πηγή δεν βρίσκεται πίσω μας σαν κάτι το παρωχημένο αλλά είναι μάλλον αιωνίως παρούσα. Η ελληνική σκέψη κατανοεί την αρχή με τη διπλή έννοια της έναρξης και της πηγής ...όπου αρχή είναι το **αγαθόν** (Ρ. Μπουλτμαν *Ύπαρξη και πίστη*, εκδ. Αρτος ζωής σσ. 274-275).

Δεύτερο απόσπασμα ενισχυτικό του αποσπάσματος του Μπούλτμαν το παρακάτω ενός άλλου δεινού μελετητή. Λέει:

«Στα πλαίσια της φυσικής θεωρίας, που κυριαρχεί στη σύγχρονη σκέψη από την εποχή του Γαλιλαίου και του Ντεκάρτ, το αντικείμενο της επιστήμης ορίζεται με αυστηρά μαθηματικούς ή ποσοτικούς όρους [...]. Οι νόμοι του σύμπαντος είναι μηχανιστικοί ή αφηρημένοι, χωρίς την οποιαδήποτε ομοιότητα με το συγκεκριμένο πρότυπο της προσωπικής μας ύπαρξης και της κοινωνικής μας ζωής. Αντίθετα, η αρχαιοελληνική θεώρηση συγκεντρώνει την προσοχή της στην περιοχή των ζωντανών όντων, ο κόσμος της συντίθεται από ποιοτικές δυνάμεις (όπως λ.χ., το *θερμό* και το *ψυχρό*, το *ξηρό* και το *υγρό*), που είναι πέρα για πέρα οικείες στην καθημερινή μας εμπειρία, ενώ η ενιαία δομή του λαβαίνει τη μορφή μιας αρμονικής κοινότητας αντίπαλων οντοτήτων, που συμβιώνουν υπό το καθεστώς ενός κοινού

νόμου. Η ελληνική αντίληψη για τον κόσμο διαφυλάσσει λοιπόν την έννοια του συνδέσμου μεταξύ ανθρώπου, κοινωνίας και φύσης- έννοια που κείται στην καρδιά των αρχαίων μύθων». (Charles Kahn, *Αναξίμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας*, Αθήνα 1982, εκδ. Πολύτυπο, σειρά Φιλόσοφος λόγος, σ. 287-288 κλπ.). Για να μην γίνονται παρεξηγήσεις προσθέτω ότι οι σύγχρονες θεωρίες της φυσικής (θεωρία της σχετικότητας, κβαντομηχανική κλπ.) δεν αίρουν τη σημασία και την αξία του αποσπάσματος.

Ας δούμε τώρα μια άλλη πλευρά των πραγμάτων. Στους αντίποδες των όσων λέει ο Α.Μ. και υποστηρίζουν λαοί που η νοοτροπία τους εδράζεται πάνω σε αναγεννησιακές θεωρήσεις και πεποιθήσεις, εμείς δεν μπορούμε να υιοθετούμε τρόπο ζωής που αφορά λαούς με πολύ μικρότερη χρονικά ιστορία και εξ αυτού και ιστορική μνήμη, τη στιγμή που και μόνη η πλατωνική φιλοσοφία στηρίζει όλη της την ανάπτυξη στην *ανάμνηση* και μάλιστα ανάμνηση κατά κάποιο τρόπο της παραδεισιακής αίσθησης της ζωής, όπως μπορούσαν να τη συλλάβουν πριν την Ενανθρώπηση. Κάθε αγαθή πρόθεση του ανθρώπου, κάθε ανύψωσή του από τη μιζέρια και τη χαμέρπεια, κάθε προσπάθεια υπέρβασης έχει την πηγή της στην αναθύμηση μέσα στην ψυχή της θείας καταγωγής της και του αρχικού της ουράνιου τόπου, από τον οποίο έπεσε μέσα στο σώμα. Ο Σωκράτης έχει αίσθηση πτώσης, όπως και στη Γένεση. Το γεγονός ότι την διατυπώνει με άλλο τρόπο και μάλιστα διαπιστώνοντας διάρρηξη ψυχής και σώματος, αυτό οφείλεται στο γεγονός της πτώσης που συνιστά ακριβώς διάσπαση της ενότητας του δημιουργημένου ανθρώπου. Ο Σωκράτης δεν μπορεί να πάει πέρα από ένα ορισμένο σημείο που του επιτρέπεται άνωθεν, δεν του αποκαλύπτεται η πλήρης Αλήθεια, αυτό θα γίνει με την Ενανθρώπηση του Λόγου.

Αν τώρα θέλουμε να συνδέσουμε ακόμη περισσότερο αυτά τα προχριστιανικά ελληνικά με τη χριστιανική πραγματικότητα χρειάζεται να σταθούμε σε μία άλλη διάσταση, αυτήν του μέτρου και του ορίου μολονότι θαρρείς ότι οι νεοέλληνες την αγνοούν παντελώς. Στους προσωκρατικούς αλλά και στον Σωκράτη-Πλάτωνα ο υπερβατικός λόγος ρυθμίζει την τάξη του κόσμου και τη ζωή των θνητών. Τα πράγματα δηλαδή είναι διορισμένα, έχουν ενδεδειγμένο τρόπο ύπαρξης ή συντέλεσής τους. Αυτό δεν αφορά φυσικά μονάχα τον ελληνικό λόγο αλλά όλες τις ανατολικές παραδόσεις. Γι' αυτό άλλωστε η Δίκη παρακολουθεί την τήρηση της τάξης και επαναφέρει όσους εκτρέπονται του καθορισμένου από το Θεό δρόμου. Ο Κόμφορτ ένας σπουδαίος ελληνιστής αναφέρει ότι η σημασία της λέξης "δίκη" «είναι πολύ συγγενική με εκείνη της κινεζικής λέξης Ταό, που δηλώνει επίσης τον ενδεδειγμένο τρόπο ή δρόμο - την καθημερινή και την ετήσια κίνηση των ουρανίων σωμάτων, καθώς και την κανονική εναλλαγή των δυνάμεων του φωτός και του σκό-τους, της ημέρας και της νύχτας, του θέρους και του χειμώνα του θερμού και του ψυχρού» (βλ. Ν. Γιανναδάκη, Κείμενα, έπ. Μ. Κοπιδάκη, έκδ. Βικελαίας Βιβλιοθήκης, σ. 33). Η κυκλική εξέλιξη σε όλα τα όντα αναφέρεται και στην Παλαιά Διαθήκη με τη

διευκρίνηση ότι εκεί η σχέση με τον Θεό δημιουργό είναι προσωπική και ο άνθρωπος πλασμένος κατ' εικόνα: έχει δηλαδή κληθεί σε υπέρβαση φύσης και ξεχωρίζει εξ' ορισμού από τα άλλα όντα. Μπορούμε να σκεφτούμε ότι στο βάθος όλα αυτά περί δίκης και αδικίας που κατοικούν τον λόγο του Ηράκλειτου, του Αναξίμανδρου και αργότερα του Σωκράτη αποτελούν αποσπασματικές συλλήψεις της αρχέγονης Πτώσης, της εξόδου από τον Παράδεισο κατά την βιβλική διατύπωση. Αυτό που έχει διαπράξει ο άνθρωπος και που αυτοί το συλλαμβάνουν μέσα από ένα «εδιζησάμην εμεωυτόν» ή «με σπερματικό λόγο» κατά την άποψη του φιλόσοφου και μάρτυρα Ιουστίνου (2ος αιώνας), εγγράφεται στα κύτταρά του, όπως θα λέγαμε σήμερα, και οι φιλόσοφοι αυτοί, μύστες και ποιητές συλλαμβάνουν ακριβώς το σφράγισμα των κυττάρων από την διαπραχθείσα αδικία, την παράβαση της εντολής κατά την βιβλική πάλι έκφραση.

Διαβάζοντας το βιβλίο του Μ. έχεις την αίσθηση ότι όλα τα εδάφια και χωρία του Ευαγγελίου ή της Γραφής αυτός τα διαβάζει κατά γράμμα, με αποτέλεσμα να απαιτεί και την κυριολεκτική και κατά γράμμα αντίκρουσή τους με βάση τα σύγχρονα πορίσματα της επιστήμης. Όταν λόγου χάρη σημειώνει ότι «Όλον τον 19ο αιώνα ήταν γνωστό ότι ο θάνατος κυριαρχούσε πάνω στη γη από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε η ζωή» μιλά για τον φυσικό θάνατο, μιλά για τη διάσταση της υλικής, οργανικής φθοράς, δεν καταλαβαίνει τον πνευματικό θάνατο για τον οποίο κάνουν λόγο οι Γραφές, χριστιανικές, εβραϊκές ή αρχαιοελληνικές, από όπου και η σύλληψη της αρχέγονης Πτώσης και η σημασία του προπατορικού αμαρτήματος. Αυτό το προπατορικό αμάρτημα δεν μπορούμε να το διαβάζουμε με τις παραμορφώσεις και παρερμηνείες που σώρευσε η ιστορία των Νεωτέρων χρόνων -ο άκρατος δηλαδή ανθρωποκεντρισμός- αλλά ξαναβρίσκοντας τις αποκαλυπτικές, εικονολογικές, μεταφυσικές και θεολογικές συλλήψεις όσων έχουν την εμπειρία του πράγματος.

Και έρχομαι στο άλλο μεγάλο θέμα του βιβλίου - αλλά και της ίδιας της εκκλησιαστικής και θεολογικής παράδοσης - την ελευθερία. Είχα επιχειρήσει στο βιβλίο μου *Παγκόσμιο και ελληνικό γίγνεσθαι* να θέσω διάφορα ζητήματα γύρω από αυτό, καθώς βλέπω από χρόνια μεγάλες παρερμηνείες. Πρώτα-πρώτα δεν υπάρχει καμιά σχέση ανάμεσα στο "αυτεξούσιον" της αρχικής δημιουργίας, στο άτομο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στον ελεύθερο κατά χάριν άνθρωπο, τον ανακαινισμένο, και αγιασμένο, το "πρόσωπο", ή τον τείνοντα προς τα εκεί. Γιατί αν ο πρωτάνθρωπος φέρει την εικόνα του Λόγου δεν την αποκάλυψε, ούτε την λάμπρυνε, αλλά κατά κάποιο τρόπο την απώλεσε καθ' οδόν. Φιλάνθρωπα η ορθόδοξη θεολογία λέει ότι δεν την απώλεσε πλήρως. Και ο Χριστός σαρκώνεται για να την αποκαταστήσει. Εδώ μπαίνει το θέμα της ελευθερίας. Αυτός που απώλεσε με την Πτώση το αρχικό «αυτεξούσιον» απώλεσε και την Ελευθερία όπως του την φύτεψε ο Θεός. Τίθεται επομένως θέμα εκ νέου απόκτησης της ελευθερίας δια Ιησού Χριστού, του Λόγου του και των εκκλησιαστικών μυστηρίων. Καθώς δηλαδή ανακαινίζεται ο άνθρωπος αποκτάται και η πλήρης ελευθερία σε άλλο επίπεδο και διαφορετικά στον

καθένα, ανάλογα με την ιδιαιτερότητά του. Το πώς και πόσο θα ενεργοποιήσει αυτή την ελευθερία ο άνθρωπος είναι θέμα δικό του. Γιατί τίθεται πάντα ένα ζήτημα τί κάνει ο άνθρωπος με αυτά που του παρείξε ή του παρέχει ο Θεός. Εάν ο άνθρωπος επιλέγει ότι πρέπει να καταστεί "αυτόνομος" γιατί αλλιώς δεν φτάνει σε ωριμότητα, κατά την διατύπωση του Καντ, εάν βρίσκει με τον συλλογισμό τις απαντήσεις στα διάφορα ζητήματα μεταφυσικά και φυσικά, δεν είναι επόμενο ότι διαστρεβλώνει τις αλήθειες της Εκκλησίας και το είδος της αρχικής ελευθερίας αλλά και της άλλης που λαμβάνει μέσω της ανακαίνισής του; Και τί λογής ανακαίνιση υπάρχει (και όσον αφορά την ελευθερία του) όταν ο άνθρωπος ενεργεί ρασιοναλιστικά, αυτονομούμενος από κάθε πνευματική παράδοση και Αλήθεια;

Μα δεν αρκούν αυτά. Οι περισσότεροι άνθρωποι, χριστιανοί ή μη, αντιλαμβάνονται την ελευθερία εντελώς φυσικά, πολιτικά και κοινωνικά, για να μην πω και οικονομικά. Έτσι άλλωστε την αντιλαμβάνονταν και οι Εβραίοι της εποχής του Χριστού εξ' ού και η στιχομυθία που αναφέρεται στο Ευαγγέλιο: όταν ο Χριστός εκφέρει την περίφημη φράση "γνώσεσθε την αλήθειαν και η αλήθεια ελευθερώση υμάς" η απάντηση του πλήθους είναι «σπέρμα Αβραάμ εσμέν και ουδενί δεδουλεύκαμεν πώποτε· πώς σύ λέγεις ότι ελεύθεροι γενήσεσθε;» (*Ιω. 8, 32-34*). Ο Χριστός βέβαια αναφερόταν στην υποδούλωση του ανθρώπου στα πάθη και τις αμαρτίες, πράγματα που κατά την απίθανη ανάπτυξη που περιέχει το βιβλίο του Μ. είναι όλα... βιολογικά προϊόντα. Πώς δεν πρόσεξε ότι το βιβλίο του πάσχει από αυτή την τρομερή μονομέρεια της παροχής εξηγήσεων που είναι βιολογικής, επιστημονικής ή χημικής τάξης. Αν τουλάχιστον ήταν φιλοσοφικής, χωρίς εννοιολογήσεις και στραμπουλήγματα γερμανικής προέλευσης, θα ήταν καλύτερα. Ο Μ. δεν εννοεί να καταλάβει ότι ο άνθρωπος είναι διφυής για να μην πω και ο κόσμος, και αυτό δεν ακολουθεί τον αρχαιοελληνικό δυαλισμό, αλλά την κατάστασή μας ως κτισμάτων. Δεν είμαστε άκτιστοι αλλά κτιστοί, επομένως έχουμε και το υλικό, το φθαρτό, το πρόσκαιρο, το χρονικό και το χωρικό και από την άλλη το άκτιστο που μας παρέχει ο Δημιουργός Πατέρας και ο σωτήρας Χριστός με τη χάρη, το άκτιστο στοιχείο, αφού στο Πρόσωπο του Χριστού έχουμε ένωση κτιστού-ακτίστου με σκοπό την λύτρωση του ανθρώπου, την απελευθέρωσή του δηλαδή από την καταδυνάστευση της φύσης, της πτώσης, της προσκόλλησης στα επίγεια, την αγιοποίησή μας και την ανύψωσή μας σε άλλο επίπεδο ζωής. Απελπισμένος ίσως από την κατάσταση στον εκκλησιαστικό χώρο, από τον χρηματισμό, από την εκκοσμίκευση, από την μικροψυχία, από το πλήθος των ακατήχητων ανθρώπων, από την άγνοια για τα θεολογικά ζητήματα, από τον κονφορμισμό, τα βάζει με τη διδασκαλία της Εκκλησίας και δεν καταλαβαίνει ότι δεν γίνεται τόσους αιώνες να τρώμε όλοι... κουτόχορτο και να έρχεται σήμερα αυτός (...και ο Ράμφος καταπώς λέει στη σ. 287) να αποκαταστήσουν την αλήθεια ή τις αλήθειες. Μα δεν διάβασε ποτέ του στο Ευαγγέλιο την φοβερής προφητικότητας ρήση του Χριστού «πλην ο Υιός του ανθρώπου ελθών άρα ευρήσει την πίστιν επί της γης;» (*Λουκ. 18, 8*);

Στην πρόσφατη έκδοση του βιβλίου του Ζ. Λορεντζάτου ανάμεσα στα μύρια σπουδαία που διαβάζουμε εκεί ο συγγραφέας σημειώνει τούτα τα λόγια του Γέροντα Παϊσίου: «εάν θέλεις να βοηθήσεις την Εκκλησία, διόρθωσε τον εαυτό σου, κι αμέσως διορθώνεται ένα κομματάκι της Εκκλησίας. Εάν φυσικά αυτό το έκαναν όλοι, η Εκκλησία θα ήταν διορθωμένη» (*Collectanea*, επιμ. Στ. Ζουμπουλάκη, Δόμος 2009). Μα υπάρχουν και κάποια άλλα σημειώματα του Ζ.Λ. στο βιβλίο που αναφέρονται στη σχέση θρησκείας και επιστήμης. Είναι ένα θέμα που απασχολούσε πολύ τον συγγραφέα και για τούτο έχει σημασία να παραθέσω ένα-δυο αποσπάσματά του: «Η επιστήμη -και αναφέρομαι στις θετικές επιστήμες (όλες οι άλλες αποτελούν μεγαλύτερες ή μικρότερες προσεγγίσεις στο φυσικομαθηματικό πρότυπο)- η επιστήμη, λοιπόν, για να μιλήσω μεταφορικά, δεν είναι γλώσσα, είναι μετάφραση, μια από αμέτρητες άλλες μεταφράσεις. Αν η πραγματικότητα έχει και μιλάει τη γλώσσα της, η επιστήμη μεταφράζει τη γλώσσα της πραγματικότητας στη γλώσσα της επιστήμης.... Το τελικό E=mc2 της φυσικομαθηματικής επιστήμης... είναι ο φυσικομαθηματικός τύπος της ενέργειας, μια μετάφραση. Η γλώσσα της πραγματικότητας -συνεχίζω τη μεταφορά- είναι η ζωή και ο κόσμος μέσα στον οποίο *ζώμεν και κινούμεθα και εσμέν*, να το πούμε έτσι, μια γλώσσα που μιλιέται ή που τη μιλάμε μοναχά ζώντας και έστοντας. Και όχι μοναχά εμείς, αλλά που τη μιλούν και οι πλανήτες και τα σκουλήκια και η αστρόσκονη που στροβιλίζεται μέσα στο απέραντον διάστημα του Κάλβου, γλώσσα που τη μιλούν όλα τα πάντα, που τη μιλούν πώς: ζώντας και έστοντας... .Όποιος παίρνει τη μετάφραση για γλώσσα της πραγματικότητας και στα συμπεράσματά τής επιστήμης, δε διαβάζει μετάφραση, αλλά (φαντάζεται πως διαβάζει) το πρωτότυπο, δεν ξέρει πούθε παν τα τέσσερα, ας πάει να ξέρει όσες επιστήμες θέλει και, αργά ή γρήγορα, το τέλος της αναζήτησής του θα απομείνει για κλάματα και θα είναι ο νους του έρμος κόσμος που χαλιέται (Σολωμός)» (Coll. 684).

Και το δεύτερο απόσπασμα: «Το να μάθω πως το νερό είναι H2O δεν με μαθαίνει τίποτα για το νερό την ώρα του βαφτίσματος. Και το να μάθω για το νερό την ώρα του βαφτίσματος, δε με μαθαίνει τίποτα για την ανάλυση του νερού σε δυο μέρη υδρογόνου και ένα οξυγόνου (H2O).
Και τα δύο συνυπάρχουν ωστόσο. Υποκατάσταση της μιας περιοχής από την άλλη και παρέμβαση στα δικά της μέτρα και σταθμά, καταλήγει σε σύγχυση φρενών και σε απονενοημένα συμπεράσματα (απονοέομαι= χάνω το νου). Εν αρχή εποίησεν ο Θεός τον ουρανόν και την γην. Εκείνοι από τους θεολόγους που παίρνουν κατά γράμμα το βιβλίο της Γένεσης - «οι τα φαιά φορούντες και περί ηθικής λαλούντες» -υπολογίζουν τα χρόνια του ουρανού και της γης σε μερικές χιλιάδες και αναθεματίζουν (με ανάθεμα) τους γεωλόγους που τα υπολογίζουν σε μερικά δισεκατομμύρια χρόνια.... Εκείνοι πάλι από τους γεωλόγους που "διαβάζουν Εμονίδην" -ντιπ γραμματισμένοι, αυτοί- αναθεματίζουν τη Γένεση (χωρίς ανάθεμα) ή τη βγάζουν άχρηστη ολότελα, παραμύθια για μικρά παιδιά. Και οι δύο πέφτουν έξω. Και αυτό δε θα πείραζε πολύ, αλλά, οι ευλογημένοι, παίρνουν και πολύ κόσμο (τον περισσότερο) στο λαιμό τους»

(Coll 501).

Θα άνοιγα πολύ μεγαλύτερη συζήτηση αν παρέπεμπα και στον θαυμάσιο Κυριαζόπουλο και τη διατύπωσή του ότι η επιστήμη πειράζει τη φύση. Μπορεί μία άλλη φορά. Προτού όμως τελειώσω θέλω να προσθέσω μία φράση από ένα βιβλίο που επανεκδόθηκε τελευταία και που δεν προέρχεται από χριστιανό του τύπου που απαρέσκει στον Αρσένιο. Είναι μία διατύπωση που αφορά πολύ ευρύτερη περιοχή από αυτήν της "θρησκείας και επιστήμης" κατά τον Ζ.Λ. ή "Εκκλησίας, θεολογίας και επιστήμης" κατά τον Α.Μ. Μια φράση που αφορά το μυστήριο της ζωής και το βαθύτερο άγγιγμά του, άγγιγμα έρωτα ή αγάπης, άγγιγμα με το οποίο τελικά ταιριάζει να πλησιάζουμε τον κόσμο της Γραφής και της Πίστης: «Και ακριβώς επειδή αφέθηκαν στην ωκεάνεια κίνηση των εσωτερικών τους σκιρτημάτων, η Ελοΐζα στα γράμματά της και ο Σταντάλ σε μερικές αθάνατες σελίδες του, καθώς και ο Συμεών ο νέος θεολόγος στους ερωτικούς του ύμνους προς το Θεό, είπαν αυθεντικότερα πράγματα για τον έρωτα απ’ ό,τι ολόκληρος ο επιστημονικός περί έρωτος λόγος του Φρόυντ «κατά τον ίδιο τρόπο που ο Προυστ είπε πολύ πιο λεπταίσθητα πράγματα για την ερωτική ζήλεια απ' ό,τι ο Ν. Λαγκάς στην ογκωδέστατη όσο και αξιόλογη μονογραφία του γι' αυτήν» (Γ.Μ. Καλιόρη, *Παρεμβάσεις*, β' έκδ., Αρμός 2009, σ. 28).

(Πηγή: «Θεολογία» Ιούλ.-Σεπτ. 2009)